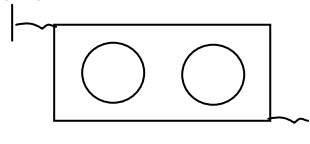

ייצור בלוקים בכפר ויתקין

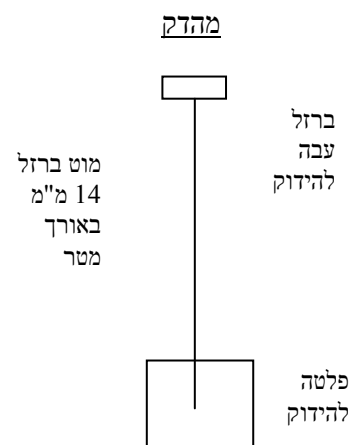
הבתים בכפר ויתקין וגם בתי האימון, הלולים "האמריקאים", מחסנים, המכבסות וגם להבדיל בורות הספיגה "הג'רות", נבנו מבלוקים שנוצרו במקום. הבלוקים יוצרו מזיפיף שהובא משפת הים בארגזים על דבשות גמלים, או בעגלות העגלונים הרתומות לזוג סוסים או פרידות. הגמלצ'יקים, בעלי הגמלים, היו מבריכים את הגמלים באתר כריית הזיפיף לאורך שפת הים וממלאים את החומר באת שפיכה לתוך הארגזים. רצפת הארגז היתה קשורה בחבל, וע"י משיכה היתה נפתחת הריצפה והזיפיף היה נשפך למטה. את שורת הגמלים היו מוליכים למקום המיועד לשפיכת ערימת הזיפיף ותוך כדי צעידתם, משכו בחבל הסוגר והזיפיף שנשא כל גמל היה נשפך ישר על הערימה. לעומת זאת העגלונים העמיסו ופרקו את הזיפיף באַתים. עגלות מהפכות (עם "הייבר") הגיעו רק בתחילת שנות החמישים עם קנייתם של הטרקטורים הקטנים אשר החליפו את הסוסים ובתקופה זו כבר לא יצרו בלוקים מזיפיף אלא קנו "בלוקי לחץ" מוכנים מחצץ, שהובאו מנתניה או חדרה, ואילו בזיפיף השתמשו מעתה להכנת בטון ליציקות.

וכך נעשתה מלאכת ייצור הבלוקים: היו מכינים תערובת "חצי יבשה" של זיפיף, מלט ומעט מים ע"י ערבוב החומרים בעזרת "את שפיכה". את התערובת הכינו על גבי לוח פח שטוח שמידותיו 1X2 מטרים או ששמו שני פחים צמודים שהיו שרועים על הארץ. כמות המלט היתה קטנה. על ערימה של מאתים אתי זיפיף שפכו שק מלט (50 ק"ג)¹ את התערובת היו יוצקים לתוך תבנית מלבנית שקבעה את הצורה והמידות החיצוניות של הבלוק ובתוכה היו קופסאות עגולות, או נכון יותר לקרוא להם גלילים, שיצרו את החללים העגולים הריקים שבתוך הבלוק.

התבניות היו עשויות בתחילה מעץ עם פרזול מברזל בשלב מאוחר יותר השתמשו בתבניות מברזל. הן היו עשויות משני חלקים שחוברו אחד לשני בברגים, כך שאפשר היה להפריד במהירות את התבנית מהבלוק.

את התערובת הדקו בתוך התבנית במהדק ידני (יש אצלי במשק אחד כזה) שהיה עשוי ממוט ברזל בנין שקוטרו 14 מ"מ ואורכו כמטר. בקצהו האחד הולחמה חתיכת ברזל שמידותיה 20 מ"מ X 35 מ"מ ואורכה כ-120 מ"מ. בקצה השני הולחמה חתיכת ברזל גדולה יותר שמידותיה 170 X 120 מ"מ ועוביה כ-25 מ"מ והיא שימשה כמשקולת למהדק הצר וכן להידוק סופי של החומר והחלקת החלק העליון של הבלוק.

¹ נמסר לי ע"י יוסקה סמדר.

את התבנית הניחו ע"ג לוח עץ שמידותיו גדולות מעט ממידותיה. לאחר הידוק התערובת, פתחו את הברגים בשתי פינות התבנית ובעדינות שחררו את התבנית מהבלוק, שלפו החוצה את הגלילים והכינו את התבנית לייציקת בלוק חדש. תבנית זו שימשה גם לייצור 2 בלוקים צרים יותר על ידי כך שחילקו אותה לשניים באמצעות לוח הפרדה ממתכת, בדומה לשיטה זו ייצרו גם את הֶלְבְּנִים.

את הבלוק הטרי הניחו לייבוש בשטח. כעבור יום הורידו אותו מהלוח. הניחו כמה בלוקים זה על גבי זה בשורות והשאירו רווחים בין השורות. את הבלוקים היו משקים מספר פעמים ביום באמצעות צינור מים מגומי עד שהבלוקים התחזקו. רק לאחר מספר ימים היו הבלוקים ראויים לשימוש.

להכנת בלוקים לבורות הספיגה ("ג'ורה"), שצורתם היתה קשתית, היתה תבנית מיוחדת בתוכה היתה מחיצה עם שתי קשתות, כך שבכל מילוי נוצרו שני בלוקים קשתיים. כשלושים בלוקים יצרו מעגל שלם בקוטר של כ- 2.5 מ'. חפרו בידיים בור עגול בקוטר של כ- 3 מ' ועומק של 3 מ' ובתוכו נבנו נדבכי הבלוקים זה על גבי זה עד קרוב לגובה פני הקרקע, על השורה העליונה יצקו תקרת בטון מזויין ובה פתח לניקוי. בבלוקים היו חורים דרכם נספגו מי הביוב בקרקע.

מלאכת ייצור הבלוקים נעשתה במיומנות ובזריזות. היה צורך לדייק בהכנת התערובת שאם לא כן היו הבלוקים מתפוררים בזמן שפרקו את התבנית (וזה קרה לא פעם). המלט היה המרכיב היקר ולכן הוא ניתן במידה הנכונה, לא פחות וגם לא יותר. המחיר לבלוק היה קבוע והעבודה נעשתה בקבלנות. עובד מיומן יכול היה להרוויח בעבודה קשה זו, יותר מאשר בעבודה יומית בפרדסי הסביבה.

את הבלוקים הכינו בדרך כלל באתרי הבנייה, אך היה גם חבר כפר, דוד רוטברד, אשר ייצר בלוקים בחצרו ומכר אותם לישובי הסביבה.

בשנת 1945 כשבנו את "בית הנוער" (שהיה במקום בו עומד כיום "בנין הפיס"), השתתפו בני הנוער שבכפר בייצור הבלוקים ובהבאת הזיפזיף משפת הים.

לאחר מלחמת העולם השניה חדלו חברי הכפר לייצר בלוקים. לעומת זאת המשיכו בכך חברי "מכמורת" הצעירים שעלו לנקודה ב- 9.11.45, באיזור "סמרה" בסמוך למפרץ אבו-זבורה. ועד הכפר העמיד לרשותם חלק ממגרש ריק שהיה בין המגרשים של משפחת עציון ומשפחת דרורי (כיום המגרש של זיוה ועמוס אדירי) ושם הם ייצרו בלוקים במשך כשנה. העובדים נהגו לשתות מים צוננים מברז שהיה ליד השיבר של משפחת אלקין הגרה ממול לשטח ושם ליד הברז החל גם הרומן של רינה אלקין ואלחנן שוויצר.

כתב: גדעון חרובי²
ערכה: שרי גלבוע

² חלק מהאינפורמציה קבלתי מאורי רוטברד